

עומקא דפרשה

- שינוי לקדושה שווה
- שער הציון
- תגובות

- מעלין בקודש בחפצא ובגברא
- מעלין בקודש בנ"ח
- מעלין בקודש בתשמישי מצוה

פר' קרח - בענין מעלין בקודש

בס"ד ערש"ק ג' תמוז תשע"ב

מעלין בקודש ואין מורידין בנ"ח

הרב חיים יצחק ויזל

בשבת כא: מבואר דמצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

ואמרי' שם דטעמא דב"ש דההידור הוא לעשות כנגד הימים הנכנסים, ולב"ה כנגד הימים היוצאים, ואיכא דאמרי התם דטעמא דב"ש כנגד הפרים שמקריבים בחג הסוכות שמתמעטין והולכין, וטעמא דב"ה דמעלין בקודש ואין מורידין, ומייתי התם עובדא בצידון דזקן אחד עשה כב"ש, ונתן טעם למעשהו דהוא כנגד פרי החג, וזקן אחד עשה כדברי ב"ה, ונתן טעם למעשהו דמעלין בקודש ואין מורידין.

ויעויין בר"ף דפסק כב"ה, ומייתי היא עובדא דצידון, ובביהגרא סי' תרע"א סק"ב תמה למאי נ"מ האי עובדא, ומה טעם מביאו הר"ף, וביאר דברש"י כאן פ' דהמהדרין מן המהדרין הוא נר לכל אחד ואחד, וכן מבואר ברמב"ם, וכ"פ הרמ"א סי' תרע"א, אכן התוס' פירשו דכה"ג אין היכר בין הימים, אלא דהמהדרין מן המהדרין הוא באופן של נר איש וביתו, וכ"פ השו"ע שם.

וכתב הגר"א דנ"מ בין ב' הטעמים הוא פלוגתא זו, דלהטעם דהוא כנגד ימים היוצאים, אזי המהדרין מן המהדרין הוא באופן של נר איש וביתו, כיון דבאופן של נר לכל אחד ואחד אין היכר שהוא כנגד הימים היוצאים, אכן להטעם דהוא משום מעלין בקודש ואין מורידין, המהדרין מן המהדרין הוא באופן של נר לכל אחד ואחד, כיון שהוא יותר נרות מבאופן של נר איש וביתו.

ולכן מייתי הר"ף היא עובדא, דבהך עובדא חזינן, דעיקר הטעם הוא משום דמעלין בקודש ואין מורידין, שכך נתן טעם למעשהו, ולכן המהדרין מן המהדרין הוא באופן של נר לכל אחד ואחד, וכמו שנקטו הרמב"ם ורש"י, דאין לומר דכה"ג אין היכר בין הימים, כיון דקיי"ל דעיקר הטעם הוא מחמת דמעלין בקודש ואין מורידין.

ובבית הלוי עה"ת [בראשית דרוש לחנוכה] כתב נ"מ בין ב' הטעמים, באופן שביום השלישי יהא לו רק ב' נרות, דאם הטעם הוא כנגד הימים היוצאים, יהא הדין דידיק נר אחד, כיון דבב' נרות אינו מדליק כנגד הימים היוצאים, אכן אם הטעם הוא משום דמעלין בקודש ואין מורידין, הדין הוא דידיק נשים, כיון דהגם דאינו מעלה מ"מ אין לו להוריד.

ואכן בחיי אדם הלכות חנוכה כלל קנ"ד דין כ"ה כתב דכה"ג ידליק נר אחד, וכ"ה בשו"ת כתב סופר או"ח סי' קל"ה, וכ"מ בערוך השולחן סי' תרע"א סי', וע"ע בכך החיים שם סק"י, וכ"פ המ"ב שם סק"י, ומשמע בדבריהם דגם להטעם דמעלין בקודש ואין מורידין מדליק נר אחד, ולכא"ו צ"ב דהגם דאינו מעלה מ"מ אין לו להוריד.

ונראה בדעת החיי אדם וסייעתו, דהנה כללא זו דמעלין בקודש ואין מורידין מבואר גם לגבי ס"ת, דאם בלה אין עושין ממנו תפילין, כיון דמעלין בקודש ואין מורידין, ולכא"ו בכה"ג הטעם הוא מחמת דאין מורידין ולא מחמת דמעלין.

ובהדין דצריך להתעטף בטלית תחילה ואח"כ יניח תפילין משום דמעלין בקודש ואין מורידין, יש לצדד בזה ג' צדדים, הא', דהוא רק מחמת דין שמעלין, הב', דהוא רק מחמת דין שאין מורידין, והג', דהוא מחמת גם שניהם יחד.

ולגבי נר חנוכה לכא"ו וודאי דאין הטעם רק מחמת דאין מורידין, דא"כ הדין היה דכל הימים היה מדליק שמונה, ואפשר דאינו גם מחמת דמעלין, אלא רק מחמת דמעלין, דזהו עיקרו של ההידור שיהא מעלין, אך בכך שאין מורידין אין בו סרך הידור, ולכן כה"ג שיש לו ב' נרות ביים השלישי ידליק רק נר אחד, כיון דזהו כל צורת ההידור שיהו רק מעלין, [ויש עוד כו"כ אופנים בש"ס בכללא דמעלין בקודש ואין מורידין, ובכל מקום יל"ד לגופו, ואכמ"ל].

"מעלין בקדש" בחפצא ובגברא

הרב י. קנאי

מנחות צט. מנלן דמעלין בקדש, דאמר קרא את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח. בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח. ע"כ. והנה במחנות, ה"מעלין בקדש" היה מצד החפצא, שהקדושה שחלה על החפצא מתגברת באותו החפץ מדרגא לדרגא. ויש לחקור האם יש "מעלין בקדש" גם מצד הגברא, כלומר, בשני חפצי מצוה נפרדים, האם תחילה צריך לעשות המצוה הפחות קדושה, ואח"כ המצוה היותר קדושה, בשביל שהקדושה שחלה על הגברא מחמת מעשה המצוה תתגבר מדרגא לדרגא.

ולכאורה זו מחלוקת השו"ע והשאגת אריה, דהנה כתב השו"ע (או"ח כה,א): אחר שלבש טלית מצויץ יניח תפילין שמעלין בקדש. ע"כ. וכתב הביאור הלכה: שמעלין בקדש. על האדם קאי, שצריך לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה. ע"כ. ורואים שגם בשני חפצי מצוה יש דין מעלין בקדש מצד הגברא.

אך השאג"א (סימן כ"ח) סובר דמעלין בקדש הוא רק בחפץ אחד, וכהיא דמנחות לד: תפלה של יד עושין אותה של ראש, ושל ראש אין עושין אותה של יד, לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ע"כ. ואדרבה הא תנן בזבחים פט. כל המקודש מחבירו קודם את חבירו, וכ"ש שיש להקדים את התפילין שהוא מקודש לציצית שאינו מקודש. עכת"ד.

אמנם בשו"ת הר צבי (או"ח,כ), ביאר דבאמת גם להשו"ע "מעלין בקדש" הוא רק מצד החפצא, אלא שמכיון שהטלית ותפילין מונחים על גוף האדם, א"כ גופו נעשה חפצא מצוה, והקדושה מתגברת באותו חפץ מדרגא לדרגא. [ונפק"מ, בראובן שצריך להניח תפילין לשמעון וטלית ללוי, שכאן זה שני חפצי מצוה נפרדים, שבזה לכ"ע אין דין מעלין בקדש, ויכול להניח תחילה התפילין ואח"כ הטלית]

*

והנה להדיעה ש"מעלין בקדש" הוא רק מצד החפצא, יל"ע מג' מקומות. א. מגילה כא: דאם השלישי שעלה לתורה קרא ד' פסוקים (והקודמים לו קראו רק ג' פסוקים) הרי זה משובח, דמעלין בקדש ולא מורידין. ע"כ. והרי כל קריאה היא פעולה נפרדת, וא"כ הוי כשני חפצי מצוה, ואין כאן עליה בקדש מצד החפצא, ורק אם נאמר שיש "מעלין בקדש" מצד הגברא אתי שפיר, שהשומעים עולים מדרגא לדרגא, שבתחילה שמעו ג' פסוקים ועכשיו ד' פסוקים. וצ"ע.

וי"ל שאנו מסתכלים על החפצא של הספר תורה, שכל פעם שהוא משמש לקריאה הוא עולה מדרגא לדרגא, וא"כ הוי מעלין בקדש מצד החפצא, שבתחילה הס"ת שימש לקריאת ג' פסוקים, ועכשיו הס"ת משמש לקריאת ד' פסוקים.

אלא שלכאורה יש להוכיח שלא מסתכלים מצד החפצא של הספר תורה, דהנה איתא במגילה שם, שאם הראשון קרא ד' פסוקים (והשני והשלישי קראו ג') הוא ג"כ משובח, כי יש מעלה בראשון, וכמו שהיו מקריבים בתחילה מהתורמה הראשונה שנתרמה לתרומת הלשכה, שמצוה בראשון.

וקשה, שהרי במה שאמרו במנחות לד: "ושל ראש אין עושין אותה של יד", הוא גם במקרה שעומדים לפנינו ראובן ושמעון, וראובן רוצה להניח של ראש, ואח"כ שמעון רוצה להפכו לשל יד כדי להניח תש"י, ולא אומרים שמכיון שמצוה בראשון - זה דוחה את "מעלין בקדש", שאפשר שבתחילה ראובן שהוא הראשון יניח של ראש, ואח"כ שמעון יהפכו לשל יד, וא"כ למה לענין קריאת התורה ה"מצוה בראשון" דוחה את מעלין בקדש.

ורק אם נאמר שבקריאת התורה לא מסתכלים על החפצא דהיינו הספר תורה, אלא רק על הגברא דהיינו השומעים, יש לחלק בין תפילין לקריאת התורה, שבקריאת התורה שה"מעלין בקדש" הוא בגברא, הוא פחות חמור, ולכן אם רוצים, אז המצוה בראשון דוחה את מעלין בקדש, ורק בתפילין שהמעלין בקדש הוא מצד החפצא, הוא יותר חמור, וגם

מעלין בקדש בתשמישי מצוה

הרב אליהו סאל

כתב השל"ה (במס' חולין נר מצוה כ"א בשם אביו בעמק ברכה ציצית י"ג) וז"ל בענין הנחת הטלית, ראוי שאותן ציציות שבאו ראשונה בצד הראש שיהיו לעולם לצד הראש, כיון שזכו להיות למעלה אין ראוי שירדו ממעלתן. ועל כן מנהגינו לעשות עטרה להיכר שהוא חלק הראש, שלא יחליפנו ולא ימיר אותו עליונים למטה ותחתונים למעלה. וראיה לדבר מדאמרין בירושלמי (שבת פ"ב ה"ג) והביאו ר"ן בשבת (קג.), גבי מה שאמרו במשנה ז"ל שכותבין על קרשי המשכן לידע איזהו בן זוגו. ז"ל שם, אמר ר"א, והקמת את המשכן כמשפטו (שמות כו, ל), וכי יש משפט לעצים. אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום, לפיכך רושמינ עליהם שלא יחליפו וכו'. וכעין זה מצאתי במהרי"ל בהלכות סוכה איך שראה שרבו מהר"ש היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה א' ב' ג', כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותן משנה לשנה, עכ"ל, והובא דבריו במג"א (סי' ח' סק"ו).

והנה מלשונו שכתב כיון שזכו להיות למעלה אין ראוי שירדו ממעלתן משמע קצת שהוא מכללא דמעלין בקודש ואין מורידין והקשו המפרשים דהא לא אמרינן דינא דמעלין בקודש אלא בתשמישי קדושה ולא בתשמישי מצוה וכמש"כ במרדכי בשם מהר"ם (ב"ב רמז תצ"ב) וז"ל ת"ר ישראל שהתנדב מנורה לבהכ"ס אסור לשנותה פי' מהר"ם דצ"ל שכבר נשתמש בהן והדליקו בבהכ"ס שמשנשתמש בה לדבר מצוה אסור לשנותה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה אפי' לדבר דפחיתא מיניה דדוקא גבי תשמישי קדושה אמרינן מעלין בקדושה ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה עכ"ל ובמהרי"ק (סי' קכ"ח סק"ד) הוסיף וכתב וז"ל גם לא יוכל שום פוסק לחלוק על זה לפי הנלע"ד כדמוכח בפ"ק דערכין (דף ו') דגרסינן שם ת"ר ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה ואתמר עלה משמיה דרבי יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה כו' משמע בהדיא דכל לדבר מצוה מותר דאי לא תימא הכי לפלוג ולתני כולה לדבר מצוה ולימא לא שנו למצוה דחשיב כמותה אבל לדבר מצוה דגריעה מינה לא וכל שכן לדבר הרשות דלא אלא ודאי דס"ל לדבר מצוה שרי עכ"ל שם. ואע"פ שבד"מ (יר"ד סי' רנ"ט או' ב') כ' שהרא"ש והרשב"א שאסרו לשנות מעות ת"ת לצורך ביהכ"ס פליגי מ"מ ע"ש בש"ך (סקי"א) שכבר השיג עליו מד' המהרי"ק שכבר יישב ד' הרא"ש והרשב"א וכ' דלא מיירי אלא באופן שיתבטל עי"ז הת"ת, וכ' שכן ד' הדרושה והב"ח כהמדכי והמהרי"ק, וכן מסקנת כל הפוסקים, וצ"ע איך כ' השל"ה בפשיטות נגד כל הפוסקים.

והנה בפוסקים כבר ציינו לכתבי האר"י שכתב (שער הכונות דרוש ב' דציצית) וז"ל דאין להקפיד להניח סימן בטלית לשים תמיד צד אחד של הטלית על הראש כמו שנוהגין האשכנזים, ומנהג זה טעות, עכ"ל ומכל זה מוכרח לנו לומר שכל האזהרה שנתבאר בד' השל"ה אינו אלא חומרא שלא מעיקר הדין, אלא שיש עלינו לבאר דבריו מה טעם בחומרא זו. ונלע"ד ליישב בס"ד דלא היה כוונת אבי השל"ה לפרש ד' הירושלמי משום דמעלין בקודש כלל אלא משום אחר וכפי שמשמע מתוך מפורשי הירושלמי שם שאינו ענין של מעלין בקודש כלל אלא ענין של "סדר" שכפי שידוע כל ענין שהוא מסודר הוא יותר מכובד שהוא מהליכות אצילות המלכות כידוע, וכמו שביארנו המפרשים בענין מש"כ במדבר רבה (פ"ב) שכשראו ישראל את כ"ב רבבות המלאכים בהר סיני שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים יעו"ש, ומה מעלה יש באחיזת הדגלים אם לא משום החשיבות שיש בענין המסודר בקפידא יותר מן סתם דבר שאין קפידא על סידורו, וכן ביאר בקרבן העדה שם את דברי הירושלמי שכתב הטעם למה הקפידו במשכן שקרש שעמד בצפון יעמוד באותו מקום ובאותו צורה שלא יחליפוהו לא מבפנים לחוץ ולא מעלה מטה ולא מצפון לדרום וביאר הירושלמי שנואמר "כמשפטו" וביארו דהיינו כסדרן הראשון שציונו הקב"ה שכפי הסדר הראשון שסידרו את קרשי המשכן כן יסדרוהו כל הימים ולא משום שהיה קרוב למקום שכינה או רחוק אלא משום ענין הסדר בלבד שכל שמקפידים על סידורו הדבר מוכיח על חשיבותו וקדושתו, וכן פי' בפני משה שם שכתב ללמדך שתשמור משפט "סידורן הראשון", והיינו כמו שכתבנו. היוצא לדינא נפ"מ מתוך דברינו הוא דאם יר"ש הרוצא להחמיר ולצאת ידי כולם מ"מ לא שייך חומרא זו אלא בענין שיש להקפיד בו משום סדר כמו בענין צורת לבישת הטלית או סידור קרשי הסוכה או אם לוקח מזוזות ביתו לבדיקה שיחזירם באותו הסדר כמו שהיו אמנם אין ללמוד מהדברים לומר דינא דמעלין בקודש בתשמישי מצוה, וכיון שכן שפיר מותר לעשות טלית קטן מטלית גדול וכיוצ"ב שבענין זה אינו משנה הסדר אלא הוא ענין אחר לגמרי.

שינוי לקדושה שווה

הרב יעקב הירשמן

במגילה כ"ה ב' מתנ' בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת וכו'. וכתב המאירי אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו' יש לדקדק במשנה זו שבתחלתה יש הוראה שאין מוכרין אלא על דעת לעלות בקדושה חמורה ממנה הא כי הדדי אסור ולא יצא קדושת הבית לחולין ביד הלוקח ואסור להשתמש בו ובסופה יש הוראה שכל שאינו מוריד מקדושתו די לנו בכך.

ופירשו רוב גאונים דרישא עיקר וכי הדדי אסור וסוף המשנה נגדרת היא אחר הראשונה ואידי דתנא רישא ספרים לוקחין תורה תנא סיפא אבל תורה לא יקחו ספרים וכן בכלם. או שמא מתוך שלא יכול לומר בתורה לא יקחו תורה שמאחר שאי אפשר לעלות בה בתורה מיהא בדיעבד מה שעשה עשוי והיה לו לומר לא יקחו ספרים דאפילו בדיעבד נמי לא נקט נמי ספרים לא יקחו מטפחות שאף בדיעבד אינו כלום והוא הדין לספרים בספרים הואיל ואיפשר לעלות בהם ולא יצאה קדושתם לחולין ביד הלוקח והביאו ראייה לדבריהם ממה ששאלו בגמ' מהו למכור ס"ת ישן כדי ליקח בו חדש כיון דלא מעלי ליה אסור או דלמא כיון דליכא לעלות שפיר דמי אלמא כל דאיכא לעלוויי כי הדדי אסור והוא שהשיבו בו תא שמע תורה לא יקחו ספרים הא תורה בתורה שפיר דמי והשיבו מתנ' בדיעבד פי' אף תורה בתורה כי קא מיבעיא לן לכתחילה תורה בתורה.

וי"מ שאם מורידין מן הקדושה אף בדיעבד אסור והיינו סיפא, וכי הדדי לכתחלה אסור והיינו רישא הא בדיעבד מיהא מותר וכן הדברים נראין לי והשמועה שהזכרנו אף היא אפשר לפרשה בשיטה זו וכן נראה מתלמוד המערב במשנה שניה כמו שיתבאר שם. עכ"ל המאירי.

וכתב הר"ן (שם) כתב הרב אפרים ז"ל הא מתניתין קשיא רישא אסיפא, דכולה רישא שמעינן מינה היכא דלא מעלי ליה אסור, וסיפא דקתני ספרים לא יקחו מטפחות שמעינן מינה דלא בעינן עליו, דבשלמא מתורה לא יקחו ספרים דשמעת מינה הא תורה בתורה שפיר דמי ליכא למישמע מידי, דאיכא למימר כיון דליכא לעלוויי שפיר דמי, אלא מספרים לא יקחו מטפחות דשמעת מינה הא ספרים בספרים שפיר דמי, ואע"ג דאיכא לעלוויי שמעינן מינה דלא בעינן עליו, וכיון דקשיא רישא אסיפא ליכא למשמע מינה אי מעלין דוקא או אין מורידין דוקא אלא מדאמרין לקמן בענין ספר תורה כיון דלא מעלי ליה אסור אלמא מעלין דוקא ואידי דתנא רישא ספרים לוקחים תורה דדוקא תורה ולא ספרים תנא נמי סיפא ספרים לא יקחו מטפחות ולעולם אפילו ספרים לא יקחו בדמיהם ספרים אלא תורה, וכו', עכ"ל הר"ן.

הב"י (ריש ס' קנ"ג) מביא להלכה ב' דיעות בענין, וז"ל וכתב עוד הר"ן אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים משום דאין מורידין בקדושת דמים הא תורה לוקחים מיהא איבעיא לן בגמרא (מגילה כז.) אי שרו לכתחלה למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש או אסור כיון דליכא לעלוויי ולא איפשיטא ונקטו בה רבותי לחומרא ומדאיבעיא לן בס"ת דליכא לעלוויי בה מכלל דפשיטא לן דבהנך אחריני דאיכא לעלוויי בהו אסור למכור וליקח כיוצא בהם ע"כ ורבינו הגדול מהר"י אבוה"ל ז"ל כתב שמדברי רבינו שכתב אבל איכא להורידן מקדושתן לא משמע דלא קפדינן אלא שלא יורידים מקדושתן אבל לקנות כיוצא בהם שרי ומצא כתוב בשם הר"ר יונה ז"ל עכ"ל הב"י, והביאם בשו"ע לב' דיעות, ועיין בבהגר"א שם.

» המשך מעמ' 1

המצוה בראשון אינה דוחה אותו. ועכ"פ אנו למדים שיש מעלין בקדש גם מצד הגברא.

קושיא ב. משבת כא: דב"ה אומרים, יום ראשון דחנוכה מדליק נר אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך משום דמעלין בקדש, והרי כאן אין העלאה בקדש מצד החפצא, שהרי כל נר הוא חפצא בפני עצמו, ויש כאן העלאה בקדש רק בגברא, שכל יום הוא מקיים מצוה יותר גדולה, ואעפ"כ מעלין בקדש.

קושיא ג. ממנחות לט. כשהוא מתחיל (לכרוך חוט הציצית לעשות גדיל) מתחיל בלבן, הכנף מין כנף (שצבעו לבן כמו הבגד), וכשהוא מסיים מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין (דכיון שהלבן הוא מין כנף, יש בו קדושה יתירה). ע"כ.

והשתא, אם "מעלין בקדש" הוא רק בחפצא, א"כ מה איכפת לי באיזה חוט נסתיימה הכריכה, והלא בכל גווני יש אותו מספר חוטי לבן וחוטי תכלת, וא"כ הגדיל לא מוסיף קדושה אם יסיים הכריכה בלבן או בתכלת, ורק אם "מעלין בקדש" הוא גם בגברא, א"כ האדם בתחילה קיים מצוות כריכת תכלת, ואח"כ עלה למצוה יותר גדולה שקיים מצוות כריכת לבן.

וי"ל, דעצם זה שהגדיל מתחיל בתכלת ומסתיים בלבן, הוי "מעלין בקדש" מראש החפצא לסוף החפצא. וכ"מ מפירש"י: דאי מסיים בתכלת, הו"ל מוריד סוף הציצית מתחילתה. עכ"ל.

פער הלין

מקור הדין

במנחות צט. ומנ"ל דאין מורידין אמר רבי דאמר קרא (שמות מ) "ויקם משה את המשכן וכו'". ומנ"ל דמעלין אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא (במדבר יזג) "את מחנות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל", בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח. (בענין הלימוד מהמחנות, עיי' רמב"ן כאן ומהרש"א ושפ"א במנחות ומהרי"ד). ועיי' ט"א במגילה כה: דאף שיש דין להעלות ופשיטא שאסור להוריד. מ"מ בעינן ב' לימודים דהו"א דאין משנין מקדושה לקדושה כלל אפי' לחמורה.

ורש"י במגילה (כו). הביא לימוד זה בשם תוספתא (ואינו לפנינו) אולם להיפך, מעב"ק מדכתיב ויקם משה את המשכן, בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו. ולא מורידים מהמחנות. וביאר הפנ"י דיש ב' דינים במעלין בקודש, דעיקר הדין הוא באופן ששייך עליו ופחיתות קדושה בגוף הדבר, שבזה הלימוד מהמחנות. ויש עוד דין להידור מצוה, ובזה איירי לגבי לחם הפנים, והלימוד מהקמת המשכן, דהוא ג"כ מעלה בעלמא.

מדאורייתא או מדרבנן

כ' הפמ"ג (מ"ר ר"ס קנג) דדין מעלין הוא מדרבנן, (אך בס"י מב' כ' דיש להסתפק בזה, והוכיח מרש"י במגילה דהוא מדאורייתא), וכ"כ בראש יוסף מגילה (ומ"ש רש"י הוא אסמכתא). וכ"כ הישוע"י (קנד סוס"ק ב) דלרוב"פ מדרבנן.

אך הפנ"י במגילה כ' דמעלין בקודש הוא דין גמור מדאורייתא, וכ"כ הרבה אחרונים ועיי' בית יצחק יו"ד ח"ב (קונ"א סי' א) דהוכיח כן מיומא יב דאמר"י כן כלפי מה דכתיב ילבש.

ויתכן דנפק"מ בזה באופן שא"א להעלותו, כמ"ש הט"ז קנד, שראשון ראוי רק לקדושה קלה **עדיף טפי שיעשו בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שתהיה פנויה מקדושה ותגנז**. והתב"ש והפנ"י (במגילה) חולקים, וכ"כ הפמ"ג בס"י מב. והיינו דרך אם הוא איסור דרבנן שייך שבאופן זה לא אסור.

דינים שנאמרו משום מעלין בקודש

במתני' מנחות צט: (ושקלים וד, מבואר שנתנו לחה"פ על שלחן של שיש בכניסתו כדי להעלות בקדש, (וכמ"ש רש"י מנחות צט. ד"ה שמעלין).

במנחות לט. לגבי עשיית ציצית, מתחיל בלבן ומסיים בלבן מעב"ק ולא מורידין. עיי' רש"י דהלבן חשוב מהתכלת "ואי מסיים בתכלת הו"ל מוריד סוף הציצית מתחילתה". ועיי' בנתיבות הקודש שם ד"ג שמתחיל בה היא המעלה יתירה ולכן צריך לסיים בה שמעב"ק. וכ' דלפי"ז יצא דין חדש **בכל מצוה שהתחיל לעשות בה, התחלת המצוה וקדימתה מקרי קדושה לענין דין מעלין בקודש**.

ובשבת כא: גבי נ"ח דמוסיף והולך משום דמעלין בקודש. אכן השפ"א שם כ' דהוא רק טעם לנהוג כנגד הימים היוצאים, ולא מצד הידור המצוה.

עוד מצינו בר"ן לגבי סדר מלכויות בר"ה לב. מתחיל בתורה ומשלים בנביא, ופי' הר"ן (ט. ד"ה מתחיל) דמקדים נביאים לכתובים כדי שיהא מעלה בקדש.

ועיי' בשו"ע ר"ס כה, אחר שלבש טלית יניח תפילין שמעלין בקודש. וכ' הא"ר (כהג, ד"א) שתפילין קודמים כיון שיש בהן קדושה יתירה, ופליגי אם דבר הקדוש יותר יקדם, או יאחר משום מעב"ק (ועיי' דגמ"ר ושגא"א סי' כח). ועיי' במג"ל מהא"ר והגר"א דהמעלין כאן הוא באדם שצריך ללכת מדרגה לדרגה להתעלות בקדושה. ועיי' מגילה כא: שאחרון הקורא בתורה ד' פס' משויב משום מעב"ק.

גדר דין מעלין

עיי' רש"י במנחות צט: שכ' ולא היו מניחים אותם שם אלא להראותו שמעלין בקודש וכו'. ונראה דז"ג **גדר הדין להראות** בכה"ג שאינו העלאה בקדושת החפצא אלא הנהגת כבוד (עיי' לק), ובזה מעלת ההידור במה שמראה, כדמצינו בסוטה מא. בדין ואנוהו בס"ת להראות הנוי לרבים.

השפ"א הק' דא"כ כל הנעשה בפנים כגון קטורת, יניחנו קודם באולם כדי להעלות בקדש, ות"י דבלא"ה היה צריך להניח את הלחם על שולחן בין האפיה שהיתה בער"ש לסידור, והניחו על של שיש כדי לקיים העלאה בקדש. ומבואר דגדר הענין דמעלין הוא **רק כשהפעולה נצרכת בלאו הכי**.

ובאמת פליגי האחרונים (במגילה) **בגדר החיוב להעלות בקדושה**: דעת הטו"א דדין אין מורידין הוא בדוקא כלומר דאיכא איסור, אבל **מעלין אינו בדוקא**, אלא שיכול להעלות. אך הפנ"י נקט דלענין הקדושה בגוף הדבר, **דין גמור מדאורייתא להעלות בקדש לכתחילה**, וממילא דאין מורידין אפי' בדיעבד.

והחת"ס כ' **מעלין דוקא ולא שוה בשוה**, וזו הראיה מהמשכן שלא גמרו בצלאל אע"פ שהמתחיל במצוה א"ל גמור, דכיון שסילק ידו מעשייתו, שוב ע"כ היה צריך להתחילו בגדול ממנו להקימו. [ועיי' שו"ע קנג, שנחלקו הפוס' אם מותר לשנות מקדושה לקדושה כיו"ב].

עיי' תמיד לא: דמקשינן אמאי עבדי דשיש ניעבדו דזהב, ות"י שהוא מרתיח (מעפש).

הרי דמצד מעלין אינו סיבה לעשותו של שיש, ומשמע דא"צ להוריד בתחילה כדי להעלות אח"כ, וצ"ע.

פער הלין

איסור הורדה בקדושה - בחפצא

בהורדה בקדושה מצינו ב' ענינים (עיי' לעיל בפנ"י), בגוף הדבר ובהנהגה, הראשון הוא איסור הורדה בגוף הדבר, (בחפצא ובגברא) ובעיקרו נא' כלפי חפץ קדושה כדאי' במתני' מגילה כו. מכרו תורה לא יקחו ספרים, ספרים לא יקחו מטפחות וכו'. ופירש"י שמעלין בקודש ולא מורידין.

ואי' עוד בשבת עט: ומנחות לב. ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה.

עוד אי' במנחות לד: תפלה של יד עושין אותה של ראש ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמורה הראשון, ונהגים

וביומא יב: בגדים שנשתמש בהן קדושה חמורה לא ישתמש בהן קדושה קלה. ועוד שם לגבי כהן גדול כדלק'.

איסור הורדה בקדושה - בגברא

בכלל עיקר איסור הורדה בגוף הדבר, מצינו דהוא אף בגברא, כדאי' ביומא יב: אירע בכה"ג פסול ומינו אחר תחתיו, ר"י אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי אף לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין. ועיי' ש"ש בתוס' (יג) דנפק"מ בזה"ז **לפרנס** ממלא מקום שכשחוזר הראשון, ונהגים כבוד בשני, והובא במשנ"ב סו"ס קנג. ועיי' ברכות כח. שכשהחזירו את ר"ג לנשיאות, לא העבירו את ראב"ע מנשיאותו דמעב"ק ואין מורידין. ונפסק ברמב"ם (כלהמ"ק ד, כא) מעלין משררה לשררה שהיא גדולה ממנה, ואין מורידין אותו לשררה שהיא למטה ממנה, שמעב"ק ולא מורידין. ואין מורידין לעולם משררה שבקרב ישראל אלא אם סרח.

וכ' הריב"ש (רעא ד"ה שנית) שת"ח שהחזיק כבר בשררה (אפי' מעצמו) יש לו דין קדימה ואין נוטלין אותה ממנו, וראיתו מהירוש' שקרש שזכה להנתן בצפון אין משנין אותו. [ועיי' שם גם מבני בתירא שנשתבחו על שמינו את הלל, אלמא דאין חיוב מדינא אע"פ שהיה גדול מהם].

ומפורש כך בירוש' שם (בסמוך), דרבי אימי הורה למשפחה שרצו להקדים עצמם בכניסה לנשיא מפני חשיבותם, דמהאי קרא דמשכן למדין שאין לשנות הסדר.

איסור הורדה בקדושה - הנהגת כבוד

דין אין מורידין הוא גם כשהקדושה עומדת בעיניה. כדתנן במנחות עט דלחה"פ ביציאתו מניחין אותו על שלחן זהב משום שאין מורידין. והראשונים הביאו בכ"מ דין זה עפ"י הירוש' (שבת פי"ב ה"ג) דאי' א"ר אימי והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר, וכי יש משפט לעצים, אלא אי זהו קרש שזכה להינתן בצפון ינתן בצפון, בדרום ינתן בדרום. ופי' הק"ה שמעלת הצפון ששם השלחן ומעלת הדרום ששם המנורה. ולכא"ה הקרש עצמו אף אם ישנוהו לא תשתנה קדושתו, אלא הוא הידור בהנהגה. ובטוב ירושלים הק' דתיפול"ל מהא דמעב"ק ואין מורידין, וה"נ קדושת צפון חמירא ואין נעבירנו. ולהנ"ל י"ל דבאמת הוא דין דמעב"ק, אבל החידוש דנאמר גם באופן שהוא בהנהגה ולא בגוף הדבר.

ועיי' רדב"ז (ח"ו ב"א, רפו) דמטעם זה אין לשנות הפרשיות מרש"י לר"ת (ונפ' במשנ"ב לד, כ). והבאה"ט (או"ח תרלג), הביא דהמהרי"ל נפק"ל מהכא שאין לשנות דפנות הסוכה. אך הבכור"י (תרל, טז) כ' דחלוק דדוקא במשכן לצפון היתה קדושה יתירה משום דק"ק נשחטים בצפון ושולחן בצפון, אבל בסוכה אין קדושה ברוח אחת יתור.

עיי' מג"א (ח,ו), בשם השל"ה (ובמשנ"ב ט) שנהגו לעשות עטרה בטלית לסימן שאותן ציציות שלפניו יהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שזכה בצפון היה לעולם בצפון. והביא שהארז"ל לא הקפיד ע"ז. וגם בזה פליג הבכור"י (שם) משום שאין יותר קדושה בציציות שלפניו. [ועוד יש לחלק מקרשי המשכן, שבטלית הכל גוף אחד].

ועיי' תוס' שבת צח. (ד"ה הניחא) - שגנאי להניח הפחות אצל המעולה, ודמי למעלין בקודש ואין מורידין.

גדר איסור הורדה בקדושה

עיי' מג"א קנד, יד דשי' המהרש"ל שהורדה הוא רק כשמשתמש דוקא לדבר הפחות אבל מותר להניח ספרים בארון יחד עם הס"ת, אך דעת הב"ח דאין להקל בזה, ואסור גם לזמן קצר. ולכא' פליגי אם האיסור הוא דוקא כשמפקיע את הקדושה ממנו, או דעצם השימוש לקדושה פחותה הוי בזיון.

ש"י המהר"ם (לבוז רסט, הביאו הב"י יו"ד רנטב) דרך בתשמישי קדושה אמרינן מעב"ק ואין מורידין, אבל תשמישי מצוה מותר להוריד לקדושה פחותה. אך במג"א בכ"מ הביא מעב"ק לגבי תשמ"צ כגון עטרה דטלית ובס"י מב' סק"ג ועוד.

עיי' באו"ח קנד דיני הורדה בקדושה בתשמישי קדושה. ועיי' חת"ס או"ח כח **דין לשנות מקום הבימה** עפ"י הירוש' הנ"ל. ועיי' דע"ת קנג, דאין

לחלק ביהכ"נ לב' חדשים עיי' קיר, משום הורדה בקדושה במשטע ברוב עם. ועיי' בית יצחק יו"ד ח"ב (קונ"א א) שאין **להרחיב העזרי"ג** על כשנגרע ממקום תפילת האנשים בביהכ"נ. ועיי' העמק שאלה קמטי,

שהאיסור **להוציא ספרים מאר"י** (ירוש' סנהדרין ג, ט) הוא משום הורדה בקדושה.

תגובות

לגליון קצ"ה

במה שכתב הרב ש. הולנדר בנידון לבישת ט"ק של צמר או של כותנה, הנה הוא ענין שדנו בו גדולי עולם וכמובן שלא לנו ההכרעה בזה, ומכיון שהכותב שליט"א נטה לצד אחד, ראוי להביא גם את דעת רבותינו מאורי עולם (הידועים לי) שנהגו בלבישת ט"ק של כותנה, והם מרן החזו"א (כמו שהביא הכותב) שנהג כן עפ"י הנהגת הגר"א ז"ל, ולא ס"ל הדחיות שהביא הכותב בד' הגר"א, אלא סבר שחייב מדאורייתא ובהכרעת הרמ"א, ונהג כן כדי לפרסם הל' זו. [ומה שהביא הכותב שבשעה"צ הק' סתירה בד' הגר"א בדיו בגד פשתן, אינו ענין להנהגת הגר"א בלבישת בגד כותנה]. וכן נהג מרן הקה"י ובל"ח מרן הגר"ח"ק שליט"א ועוד רבים ומש"כ שמועה בשם החזו"א שיש ריעותא בבגד צמר שאין ממנו הנאה בימים חמים, ודחה הדברים. ע"י בס' דעת נוטה הל' יציאת שהגר"ח אמר כן שאפשר שלזה חשש החזו"א. וכא, יעשה כמנהג אבותיו ורבותיו.

הרב י. ש.

הרב יצחק זאב כגן תמה איך כ' השאג"א דמברכים על הטלית קודם העיטוף, הרי למרדכי חיוב יציאת חל רק אחרי העיטוף. ובאמת כבר הרגיש בזה השאג"א שם וכ' דכל מ,ש לברך לפני העיטוף דהו רק אם יש מצוה לפני העיטוף לא ללבוש בגד בלי יציאת, אבל אי נימא דהמצוה רק אחרי העיטוף, יש לברך אח"כ.

וכן מה שהביא מהעמק ברכה דא"ל לברך לפני זמן החיוב כי א"א לומר וציונו, צ"ע דמאחר ואח"כ יתחייב שפיר שייך וציונו דקאי על הזמן שאח"כ, וכדמוכח בשאג"א הנ"ל שהחסרון לברך לפני החיוב משום דאינו עובר למצוה אלא עובר דעובר, ולא כ' מצד וציונו.

הרב יעקב ישראל יונגרמן

במה שהבאתי בגליון הקודם, שנפסק בשו"ע וברמ"א כהמרדכי שהלבוש טלית פסולה בשבת אינו עובר בביטול עשה דיציאת, חשוב לציין שהגמ"א כ' ע"ז 'אפשוט דעכ"פ איסורא דרבנן איכא ולכן לא שרי אלא משום כבוד הבריות דלא כעולת תמיד' עיי"ש. ועפ"י"ז הי' מקום ליישב את מה שהק' איך מדברנים על הציאת לפני שהתחייבו בציאת, דינו' בתהלה לדוד (ח,א) שהבין שמדברנים יש איסור בלבישה של בגד ללא יציאת, וא"כ עוד קודם שהתעטף, הוא מצווה מדרבנן שלא ללבוש בגד ללא יציאת, אך מהמעשה עם החזו"א שקשרו לו יציאת כשהטלית עליו, מוכח שס"ל שאין אפ"י איסור דרבנן בלבישה [אלא רק כשלוש ואינו מטיל], וא"כ עדיין צע"ג וכנ"ל, וכן זה תלוי בנידון הידוע האם ברכה על מצוה דרבנן פוטרת ברכה על מצוה דאו', וכן עדיין יק' על הע"ת שחולק על המג"א הנ"ל, וצע"ג. וכן חשוב לציין שבמקום שאין עירוב יש איסור הוצאה וטילטול ויעו' היטב בשו"ע ובנו"כ באיזה אופנים התירו משום כבוד הבריות.

הרב יצחק זאב כגן

הוסיף

כ' השו"ע אר"ח סי' קנ"ד ס"ט, דמטפחות ספרים שיחדוה עבור ס"ת מסוים אסור להשתמש בה לצורך ס"ת אחר ויש מתירין, וכ' המשנ"ב (ל"ט), "משום דכל שינוי מקדושה לקדושה אסור אם לא לחמורה ממנו", ומקור דין זה הוא בר"ן מגילה כ"ז. דהגמ' שם מסתפקת אם מותר למכור ס"ת ישן כדי לקנות ס"ת חדש והנדון הוא בהא דמעלין בקודש ואין מורידין, האם עיקר הדין הוא שאסור להוריד מקדושתו או"ד שצריך דוקא להעלותו לקדושה חמורה ממנו, והגמ' חשבה להוכיח ממתני' דמטפחות הספרים יעו"ש, וכ' הר"ן "ומוכח בגמ' דאי בעי עלוייא בס"ת אסור לגלות ס"ת זה במטפחות של ס"ת אחר" והביאו הב"י.

וצ"ע דהגמ' במגילה מיייר במכירה, ועצם המכירה יש בה ענין של בזיון וע"כ מסתפקת הגמ' אם די בכך שקונה ס"ת אחר ואין בזה הורדה בקדושה או"ד דבעי' מעלין בקודש דוקא, אבל לגבי מטפחות הספרים מה לי אם משתמש בהן לצורך ס"ת זה מה לי אם משתמש לצורך ס"ת אחר, הלא קדושתם היא קדושת תשמישי ס"ת ואין בשימוש מטפחת של ס"ת זה לצורך ס"ת אחר שום פחיתות וחסרון, ומהיכי תיתי לאסור דבר זה וצ"ע.

הרב מ. קלור

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

חוקת - באר מרים
בלק - בין המצרים
פנחס - מוסף ראש חודש
מוסעי - אמירת חזק ונתחזק

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתיבות "עומקא דפרשה": בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח" שד"ח. בג. הדרומית - ביה"כ משובב נתיבות, נתי"מ 09. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. ד"ת בדפים בכת"י ברור מתקבלים עד יום א' בלבד. בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

הגליון מוקדש לעילוי נשמת

מרת חיה בת הרב ר' חיים ז"ל

נלב"ע ו' בתמוז

ת. נ. צ. ב. ה.

להנצחות ופרסום בגליון: 052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
gal200@neto.bezeqint.net

לקביעת חברותא

9141217
24 שעות ביממה

דרושים לחברותא

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמ' ברכות או מסדר מועד	לבו חפץ - שאגת אריה	כל היום	054-8476113
גמ' בעיון קל ומ"ב	מקום שקט	או אחה"צ	054-8480826
חזרה על דף היומי - 7 דפים ליום			052-7661971
טור ב' בעיון			052-7620656
גמרא	מרכז ק"ס/ברכפלד		052-7111349
עמוד ליום מנחות/ע"ז/פסחים/ועוד	בית כנסת נאות שמחה, מס"י 48		052-7175040
פתוח	ברכפלד	10-12:30	057-3114475
דף יומי נפ"ת	היכל יצחק		054-7836000
מסכת ברכות עמוד ליום	קרלין		052-7670381
פתוח	בית תפילה/גבעה דרומית		052-7628697
עריכת ספר מוסר בשותפות	עדיף קרלין		052-7670381
מחפש שיעור דף היומי ועוד לאדם מבוגר	איזור בית תפלה	אחרי 10 בבוקר	054-8466796
פתוח	קמ"ח		052-7168565
פתוח	מרכז קרית ספר		052-7644586
הלכות סת"ם	כולל בית ישראל, הלל ושמאי פינת ריה"נ	מ 6:00	054-8447661
מסכת סוכה גמרא רש"י	אהל מנחם		052-7617912
פתוח			058-4100333
מלאכת לש	בית כנסת שיר ושבחה	9:15-10:15	9760224
משניות בעיון - שינון	אהל מנחם/זכור לאברהם	שעה	052-7617912
דף היומי	היכל יצחק	9-10:30	054-8477779
מפעל הש"ס 20 דף	ברכפלד		052-7683616
י"ד מסיון ק"צ	ברכפלד	7:30-9:30	9790958
הלכה	בטלפון	חצי שעה בין 9-10	054-8467088
פתוח		שעה מ 9	050-4114596
עדיף הלכה	בטלפון	חצי שעה	050-4190258
פתוח		8:30-9:30	054-4936563
משניות נשמה, ארבע ליום	ברכפלד	9-10:30	8581524
שיחה מוסרית - עבודת המידות	רשב"י 36 בעזרת נשים	יום שני 11-12	050-4116775
זבחים			